

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 2

Hafta 10

Prof. Dr. Haluk SELVİ

EĞİTİM, KÜLTÜR, HUKUK VE SOSYAL ALANDAKİ İNKİLÂP HAREKETLERİ

I. Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İnkılâplar

Çağdaş bir devlet olabilmenin gereklerinden biri de eğitim alanında yenileşmeyi hızla sağlamak, eğitimde ileri ülkelerin standartlarına ulaşmaktır. Her yenileşme hareketinin başarısının eğitim alanındaki başarıya bağlı olduğuna ve kalkınmanın akıl ve bilim önderliğinde gerçekleşeceğine inanan Atatürk'ün, milli eğitime büyük önem vermesi, kaçınılmaz bir sonuçtu.

Ülkenin bütün sorunlarına, bilimsel gerçeklere saygı duyarak ve akılcı bir şekilde yaklaşan gerçek aydınlara ihtiyaç vardı. Geniş halk kitlelerinin modern eğitim teknolojisinin sağladığı bütün imkânlardan yararlanarak, daha büyük bir hızla, daha verimli bir şekilde eğitilmeleri gerekli idi.

Yapılan inkılâplar, ilerlemenin önüne dikilen engelleri kaldırma çabası idi. Yeni nesilleri ve geniş halk kitlelerini çağın gereklerine göre eğitmek, bu inkılâbın başarısı için şarttı.

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı'nın en çetin günlerinde Sakarya Savaşı öncesinde Ankara'da bir Eğitim Kongresi toplamıştır. Atatürk bu kongrede yaptığı konuşmada, o zamana kadar uygulanan eğitim ve öğretim yöntemlerinin, milletimizin gerileyişinde, en önemli faktörler olduğunu söylemiştir. Ayrıca Mustafa Kemal yine bu konuşmasında; hurafelerden uzak, milli karakterlerimize uygun bir eğitim sistemine geçilmesinin zorunluluğunu ifade etmiştir. Büyük Zaferden hemen sonra Bursa'da kendisini ziyarete gelen İstanbul öğretmenlerine “Bugün eriştiğimiz nokta gerçek kurtuluş değildir” demiş ve “Milletimizin siyasal, sosyal ve kültürel hayatında, milletimizin fikri eğitiminde önderimiz bilim ve fen olacaktır” demiştir.

Yeni Türk Devleti daha kuruluşundan itibaren, Milli eğitim konularını bir bütün olarak ele almayı ve bir plana bağlamayı tasarlamıştı. Bu planlar yapılırken Atatürk'ün, yurdumuza davet edilen yabancı eğitimcilerin fikir ve raporlarından faydalandığı görülmektedir.

Cumhuriyetten itibaren milli eğitim alanındaki amaçlar Tevhid-i Tedrisat Kanunu ışığında şu şekilde sıralanabilir:

a- Milliyetçi, halkçı, laik, inkılapçı, cumhuriyetçi vatandaşlar yetiştirmek,

b- İlk Öğretimin genelleştirilmesi ve herkese okuma yazma öğretimi,

c- Yeni kuşakları bütün öğrenim derecelerinde, genellikle pratik ve özellikle ekonomik hayatta etkin ve başarılı kılacak bilgilerle donatmak,

d- Toplum hayatında özgürlük ve disiplinin bağdaştırılması temeline dayanan, gerçek ahlak ve fazileti hakim kılmak,

e- Bu esaslara dayanarak, Türk Milletini uygarlık savaşında en ileriye götürmek ve yeni kuşakları Türk olmak haysiyetinin gerektirdiği bu gayeye en kısa zamanda varmayı mümkün kılacak irade ve kuvvetle yetiştirmektir.

Eğitim alanındaki köklü değişikliklerden ilki, Tevhid-i Tedrisat ile gerçekleşti. Mustafa Kemal, 1923'te İzmir'de yaptığı bir konuşmada, medreseler konusunu çağdaş bir çözüme bağlamak gerektiğini açıkça ortaya koydu. Eğitim birliğini kurma düşüncesini belirtti.

3 Mart 1924 günü Tevhid-i Tedrisat kanunu kabul edildi. Böylece “eğitimde birlik” sağlanmış oldu. O zamana kadar ülkede, hem medreseler hem de okullar eğitim vermekteydi. Bu okullarda verilen eğitim ve bilgiler arasında önemli çelişkiler vardı. Tevhid-i Tedrisat kanunuyla medrese-mektep ikiliği ortadan kaldırılmış ve bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Bundan sonra bütün okulların öğretim programı, bu bakanlık tarafından yapılmıştır. Böylece eğitimde laikliğe önemli bir adım atılmış oluyordu. Eğitim alanındaki ikinci yenilik ise, 1353 sayılı kanunla Arap harflerinden alınma eski Türkçe alfabe yerine, Latin alfabesinden geliştirilen ve fonetik bir dil olan Türkçedeki bütün seslerin yazılmasına imkân veren Yeni Türk alfabesinin kullanılmaya başlanmasıdır.

Türkiye’de ilköğrenimlerini yapacak Türk çocuklarının ancak Türk okullarına gidebileceklerine dair kanunla da, yeni nesilleri her türlü yabancı kültürün etkisinden korumak, onlara küçük yaşlarda milli bir ruh ve fikir eğitimi verilmek istenmiştir.

Dil alanında da önemli çalışmalar yapılmış bulunmaktadır.

Yeni alfabenin kabulünden sonra, dil konusunda da çalışmalar başlatıldı. Atatürk’ün direktifleriyle Türk Dil Kurumu kuruldu. Kurumun görevi “Türk dilinin gerçek güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak ve onu dünya dilleri arasında layık olduğu yüksek mevkiye oturtmak” idi. Çeşitli alanlarda (dil bilimi, etimoloji, gramer, terminoloji, sözlük yazıcılığı) komisyonlar kuruldu.

Atatürk 1932 yılında toplanan 1. Türk Dil Kurultayı'nın çalışmalarından ve ortaya koyduğu performanstan memnun kaldı. Türk Dili Tetkik Cemiyeti, Türk Dil Kurultayı'nın hazırladığı çalışma programını gerçekleştirmeye koyuldu.

Atatürk, dil çalışmalarıyla yakından ilgilenmeye devam etti. Türkçenin kök dil olduğu tezi üzerinde, uzmanların incelemeler yapmasını da bizzat takip etti. Atatürk kendi kaynaklarından, kendi kurallarıyla kelimeleri türetilmiş bir dil için milli bir cemiyet olan Türk Dil Kurumu'nun ne kadar önemli bir unsur olduğunu çok iyi bilmekteydi.

II. Tarih Alanındaki Çalışmalar ve Atatürk'ün Tarih Görüşü

Atatürk'ün yaptığı yeniliklerden biri de tarih alanında olmuştur: O, bunu yeni kurulmuş olan Türkiye'nin ilerlemesi ve batılılaşması için manevi bir destek olarak görüyordu. Atatürk, Cumhuriyetin kuruluş yıllarından sonra Türk halkının benliğini bulması konusunda en büyük aracı tarih olarak görüyordu. Ayrıca Türk Milletinin tarihi hakkında batılı bilim adamlarının düşünceleri yanlış, eksik ya da kin ve garaz idi. Batılıların Türk medeniyeti hakkındaki bilgileri yok denecek kadar azdı. Bu nedenle Türk Milletinin üzerinde yaşadığı topraklarla ilgili olarak dayanaksız iddialarda bulunuyorlardı.

Türk Tarihi ile ilgili şu konuların ele alınması ve incelenmesine karar verildi.

1- Türkiye'nin en eski halkı kimlerdir?

2- Türkiye'de ilk medeniyet nasıl ve kimler tarafından kurulmuştur?

3- Türklerin Anadolu'da bir aşiretten devlet kurmaları mümkün olmadığına göre, bu olayın gerçek açıklaması nasıldır?

4- Türklerin İslam tarihindeki yerleri ve rolleri nedir?

Bu araştırmaların yapılması için teşkilatlanmak gerekliydi. Önce kütüphane kurularak tercüme edilen kitapların özeti çıkarıldı. Bu çalışmaların sonucu "Türk Tarihinin Ana Hatları" bir kitap halinde 1930'da basıldı. Bir yıl sonra da araştırmalar yapma görevi ile Türk Tarihi Tetkik Heyeti kuruldu.

Tarih çalışmaları hızlandırılarak, okullar için bir genel tarih serisi yazıldı. 1932'de Ankara'da Tarih Kongresi toplandı. Atatürk'ün tarih konusunda yaptırdığı çalışmalarla, Türk kültürünün

diğer kùltùrlere etkisi Ve uzunca bir gemiŖe sahip olduğu bilim adamlarınca ortaya konuldu. Tùrk tarih tezi ile milli tarihimiz gerçek karakterini kazanma imkânına kavuŖtu. Tùrk Tarih Kurumu adını alan kurum, gùnümüzde Atatùrk Dil ve Tarih Yùksek Kurumu bünyesinde alıŖmalarına devam etmektedir. YapmıŖ olduğu alıŖmalar ve yayınlarla Tùrk tarihinin aydınlatılmasına çok önemli katkılarda bulunmuŖtur.

III. Hukuk Alanında Yapılan İnkılâplar

Tanzimat Fermanı'ndan Cumhuriyete kadar olan dönemin en gøze çarpan niteliği Batı ile Doğu'nun, Avrupa Hukuku ile Asya Hukuku'nun, Osmanlı İmparatorluğu'nda egemenlik için birbirleriyle savaŖmalarında gørùlùr. Gerçekten de İslâm Hukuku'nun birçok güzel yanına rağmen artık Avrupalı devletlerin yanında yer almak isteyen Osmanlı İmparatorluğu'nun hayatı düzenlemeye yetiŖmeyeceėini ileri süren ileri gørùŖlù devlet adamları ile İslâm Hukuku'nun bütùn sorunlara uygulanabilecek yùksek bir hukuk sistemi olduğunu, Avrupa'dan kanun almaktansa unutilan ve artık uygulanmayan İslâm Hukuku'nu tazelemek gerektiğini savunanların tartıŖması Cumhuriyete kadar sürmùŖtür.

Atatùrk'ùn öderliğinde, Tùrk İnkılâbı'nın yapılmaya baŖlanmasıyla Tùrk Hukuk Sisteminin geliŖimi, bu dönemde son ve kesin bir aŖamaya ulaŖmıŖtır. Batılı ùlkelerin kanunları kùùk deėiŖiklerle kabul edilmiŖ ve Tùrk toplumunun kısa bir zamanda Avrupa hukuk sistemine girmesi saėlanmıŖtır. Mustafa Kemal PaŖa, 1 Mart 1922'de Meclis'in açılıŖ konuŖmasında Mecelle'nin yetersizliği üzerinde durmuŖ, hakimlerin durumlarının düzeltileceğini ve yeni hukukçular yetiŖtirilmesi için bir hukuk mektebinin kurulacağını açıklamıŖtır. Gerçekten laik ve aėdaŖ esaslara dayalı bir cumhuriyet için çağın gereklerine uygun ve toplumsal geliŖmeye zemin hazırlayan bir hukuk sisteminin kurulması bir zorunluluktur. Ancak dùŖmanın henùz yurttan ıkarılmamıŖ olması ve aynı gùnlerde Büyük Taarruz için hazırlıkların devam etmesi nedeniyle o dönemde hukukla ilgili ciddi bir düzenlemeye gidilememiŖtir.

Yeni hukuk sisteminin kurulmasıyla ilgili ilk ciddi adım 1925 yılında Ankara'da Hukuk Mektebi'nin açılmasıdır. Mustafa Kemal PaŖa okulun açılıŖında yaptığı konuŖmada yeni kanunlara duyulan ihtiyaca bir kez daha deėinmiŖ ve bu kurumun yeni hukuk nesli yetiŖtirmek için açıldığını ifade etmiŖtir. Ancak hukuk alanında asıl ciddi adımlar bir sene sonra yani 1926 yılında atılabilmıŖtir. Bu yıl içerisinde Batı'dan alınan kanunlarla Tùrk hukuk sistemi yepyeni bir çevreye girmiŖtir. Alınan kanunlar Ŗunlardır:

A. Türk Medenî Kanunu

Medenî kanun olarak Mecelle'nin yetersizliği Osmanlı Devleti'nin son yıllarında anlaşılmış ve İttihatçı hükûmet 1917 yılında Aile Hukuku Kararnamesini yayınlamıştır. Bu kararname ile erkeğin mutlak boşanma hakkına ve yine erkeğin birden fazla kadınla evlenmesine sınırlamalar getirilmiştir. Ancak bu kanun gerek İttihatçı karşıtlarının çabası ve gerekse azınlıkların tepkisi sonucu İtilaf devletlerinin baskısıyla 1919 yılında kaldırılmış ve Mecelle yeniden uygulamaya konmuştur. Cumhuriyetin ilanını takip eden yıllarda hemen her alanda olduğu gibi hukuk alanında da yeniliklere girişilmiştir. Gerek hukuk devrimini bir an evvel gerçekleştirmek, gerek Lozan Barışının yükümlülüklerinden kurtulmak ve adli kapitülasyonları biran önce tavsiye temek ve gerekse hazır bir kanunun alınmasının kolaylığından yararlanmak amacıyla İsviçre Medenî Kanununun alınmasına karar verilmiştir. Kısa bir süre sonra, Batı'da kabul edilen en son medenî kanun olması, kanunun laik ve çağdaş olması, akla ve bilime dayanması, açık ve anlaşılır bir dille yazılmış olması, pratik ve esnek olması, yargıca takdir hakkı tanınması ve ayrıca dönemin Adliye Vekili (Adalet Bakanı) Mahmut Esat (Bozkurt) Bey'in İsviçre'de hukuk öğrenimi görmüş olmasının etkisiyle İsviçre Medenî Kanunundan iktibas edilen kanun, 17 Şubat 1926'da TBMM'de görüşülmüş ve 743 sayılı Türk Medenî Kanunu olarak kabul edilmiştir. Bu kanunun bütünleyicisi olan Borçlar Kanunu İsviçre Borçlar Kanunu'ndan alınarak Mayıs 1928'de yürürlüğe girmiştir.

B. Türk Ceza Kanunu

Osmanlı Devleti'nde 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu 1858 yılından beri yürürlükteydi. Bu kanunda özellikle II. Meşrutiyetten itibaren bazı değişiklikler ve ilaveler yapılmıştı. 1 Mart 1926'da TBMM'nde kabul edilen ve 1 Temmuz 1926'da yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu, İtalya'dan alınmıştır. Bu kanunla “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesi tam anlamıyla Türk ceza hukukunda yerini alırken, eski sistemde mevcut olan ve modern hukuk anlayışıyla bağdaşmayan bazı cezalar da kaldırıldı.

C. Türk Ticaret Kanunu

1850 tarihli Kanunname-i Ticaret, Fransız Ticaret Kanunu'ndan alınmıştı. Ancak acele hazırlandığı için tercüme hatalarıyla dolu olan ve sonradan yapılan değişikliklerin alınmadığı bu kanun ihtiyaçları karşılamadığı için daha 1908 yılında kurulan bir komisyona yeni bir ticaret kanunu hazırlamak görevi verilmiştir. 1923 yılında kanunları tekrar elden geçirmek amacıyla yeni bir komisyon tertip edildi. Bu komisyon İsviçre Medenî Kanunu'nun son kısmı olan Ticaret Kanunu üzerinde yenileme çalışmaları yapıldığı için, esas itibariyle Alman ve İtalyan hukuk sistemine dayanan bir Ticaret Kanunu hazırladı. 1926 tarihli Türk Ticaret Kanunu'na ilave olarak Alman hukukundan yararlanılarak Deniz Ticaret Kanunu hazırlandı. Yine 1926 tarihli Kabotaj Kanunu ile de, Türk limanları arasında yük ve yolcu taşıma yetki ve tekeli Türk bayrağı taşıyan gemilere verildi.

D. Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu

1879 tarihli Usul-ü Muhakemât-ı Hukukiye Kanunu 1807 tarihli Fransız Usul Kanunu'na dayanarak hazırlanmıştı. Medenî yargılama hukuku alanındaki ihtiyaca artık cevap veremeyen bu kanunun yerine, İsviçre'nin Neuchatel Kantonu'ndan yeni hukuk muhakemeleri usulü kanunu alınmıştır. Haziran 1926'da TBMM'nde kabul edilmiştir. Bu kanunda da pek çok kez değişiklik yapılmıştır.

E. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu

1877 tarihli Alman Ceza Muhakemeleri Usulü kanunu örnek alınarak hazırlanmış olan CMUK Nisan 1929'da yayınlandı. Bu kanunda da sonradan önemli değişiklikler yapılmıştır.

F. İcra ve İflas Kanunu

İsviçre Federal İcra ve İflas Kanunu, Türk İcra ve İflas Kanunu olarak 4 Eylül 1929'da yürürlüğe girdi. Bu kanun Adliye Vekili Mahmut Esat Bey başkanlığındaki bir komisyon tarafından hazırlanmıştı. Mahmut Esat Bey, mecliste bu konuda yaptığı konuşmada, modern olduğu için İsviçre örneğinin seçildiğini belirtmiştir.

Böylece Türkiye'de 1926'da başlatılan Avrupa hukukunu benimseme süreci, İcra ve İflas Kanunu'nun kabulü ile sona erdi. Yeni kanunlarla, alanlarındaki boşluklar doldurularak

çağdaş ve uyumlu bir hukuk sistemi oluşturulmaya çalışıldı. Bütün bu değişiklikler ve reformlar, yeni Türk Devleti'nin takip ettiği çağdaşlık politikasının gereği olarak yapılmıştır.

Hukuk alanında yapılan inkılâpların içinde 1921 ve 1924 anayasaları önemli bir yere sahiptir. 1921 Anayasası Türk Devleti'nin ilk yazılı anayasasıdır. 20 Nisan 1924'te yeni bir anayasa meydana getirildi. 105 maddeden oluşan bu anayasa altı kısımdan ibarettir.

IV. Sosyal Alanda Yapılan İnkılâplar

A. Şapka İnkılâbı ve Kılık-Kıyafet Değişimi

Doğu medeniyetini batı medeniyetinden ayıran dış özelliklerin en önemlisini insanların kıyafetlerindeki fark oluşturuyordu. Doğu ülkelerinin genel bir kıyafeti yoktu. Yerel ve millî kıyafetler mevcuttu. Erkekler aba, cepken, yelek, mintan, hırka, gocuk, şalvar, bindallı maşlah; kadınlar ise peçe kullanıyorlardı. Batılı insan yerel ve millî kıyafetlerden ayrı, genel bir kıyafete sahipti. Batı dünyasında erkekler için ceket, pantolon ve şapkadan, kadınlar için de dış unsuru mantodan oluşan bir kıyafet birliği çoktan beri yerleşmiş ve standartlaşmıştı.

Halk arasında giyim konusunda boşluk Cumhuriyetin ilanına kadar sürdü. Mustafa Kemal, batı medeniyetinin bir bütün olarak alınmasına taraftar olduğu için, bu medeniyeti benimsemiş olan dünyanın kabul etmiş olduğu çağdaş kıyafetin Türk halkı tarafından da benimsenmesini uygun görüyordu. Bu yöndeki düşüncelerini uygulamaya koymak üzere ilk olarak 1925 yılında sağlık nedenleri ileri sürülerek, askerlerin taşıdıkları serpuşa (başlık), kısa bir güneşten koruyucu eklenmesini sağladı.

Ayrıca 24 Ağustos 1925'te Ankara'dan Kastamonu'ya gitti. Kendisini karşılamaya gelen halkı, elinde şapka ile başı açık olarak selamladı. Kastamonu ve İnebolu'da söylediği nutuklarda kıyafetlerimizin değişmesi gerektiğinden bahsetti:

“Turan kıyafetini araştırıp ihya etmeye mahal yoktur. Medenî ve beynelmilel kıyafet milletimiz için lâıyk bir kıyafettir. Onu giyeceğiz. Ayakta iskarpın veya potin, üstünde pantolon, yelek, gömlek, kravat, ceket ve bittabi bunların mütemmimi olmak üzere başta şemsi siperli serpuş. Bunu açık söylemek isterim. Bu serpuşun ismine şapka denir”.

Bundan sonra 2 Eylül 1925 tarih ve 2431 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile devlet memurlarına müşterek kıyafet ve şapka giyme zorunluluğu getirilmiştir. Bu kararı takip eden

günlerde din adamlarının kıyafetleri konusunda da bir düzenleme yapılmış ve din adamı olmayanların dinî kıyafetle gezmeleri yasaklanmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın üzerinde hassasiyetle durduğu şapka konusunda sivillere mecburiyet konmamasına karşın özellikle Ankara hükûmeti ve çevresinin şapka giymeye başladıkları görülmektedir. Kamuoyunun bu konuda yavaş yavaş olgunlaşması üzerine 16 Kasım 1925 tarihinde Konya mebusu Refik (Koraltan) Bey ve arkadaşları tarafından şapka kanunu teklifi Meclis'e sunulmuş ve farklı görüşlerin ortaya konduğu görüşmeler sonunda 25 Kasım 1925'de Şapka Hakkındaki Kanun kabul edilmiştir.

B. Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması

Tarihi VIII. yüzyıla kadar giden ve X. ve XI. yüzyıllarda kurumlaşan tasavvuf düşüncesinin işlendiği yerler olan tekke, zaviye ve türbeler, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşmasında önemli rol oynamış kurumlardır. Sosyal yardımlaşma, edebiyat ve güzel sanatlar öğretmek, ruh terbiyesi vermek gibi görevleri bulunan ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükseliş dönemlerinde etkin olarak görev yapan bu kurumlar, devletin gerilemesine paralel olarak diğer kurumlardaki çözülmeden nasibini almıştır. Tekkelerin durumunun düzeltilmesine yönelik olarak Osmanlı Devleti'nce bazı girişimlerde bulunulmuştur.

Cumhuriyet sonrasında başlayan inkılâplar sürecinde sosyal hayatın düzenlenmesine yönelik çalışmalar çerçevesinde tekke, zaviye ve türbeler ile ilgili olarak da harekete geçilmiştir. Mustafa Kemal Paşa, 30 Ağustos 1925'de Kastamonu'da yaptığı bir konuşmada tekke ve zaviyelerin kapatılmasını ve tarikatların kaldırılmasının lüzumundan bahsederek “en doğru, en hakiki tarikat, tarik-i medeniyedir (medeniyet yoludur)” şeklindeki sözleriyle halka akılcı olan yolu göstermiştir. 30 Kasım 1925 tarihli bir kanunla Tekke, Zaviye ve Türbeler kapatılmış ve bir takım unvanların kullanılmasını yasaklamıştır.

C. Milletlerarası Takvim ve Saatin, Yeni Rakamların Kabulü ve Ölçülerde Değişiklik

Türk toplumunu çağdaş toplumlardan ayıran unsurlar arasında takvim, saat, rakam ve tatil günleri vardı. Bu unsurlar gerek ülkenin iç hayatında, gerekse diğer ülkelerle olan ilişkilerde ortaya büyük güçlükler çıkıyordu. Osmanlı Devleti döneminde uygulanan Hicri ve Rumi Takvimler üzerinde Meşrutiyet ile birlikte yeni düzenlemeler yapılmak istendiyse de başarı sağlanamamıştı. 26 Aralık 1925 tarihinde kabul edilen bir kanunla Hicri ve Rumi takvim kaldırılarak Miladi Takvim ve uluslararası saat uygulaması kabul edilmiştir. 20 Mayıs

1928’de uluslararası rakamların kullanılmasına dair kanun TBMM tarafından kabul edildi ve bu kanun 1 Haziran 1929 tarihinde yürürlüğe girdi. Ulusal bayram ve genel tatiller hakkında kanun teklifinin hazırlanması ve kabul edilmesi 1935 yılında gerçekleştirilmiştir. Kanuna göre 35 saatten az olmamak üzere Cumartesi günü saat 13’ten başlayarak her haftanın ilk günü (Pazar günü) tatil olacaktır. Ayrıca 29 Ekim, 30 Ağustos, 23 Nisan gibi milletin müşterek sevinç duyduğu günlerin ulusal bayram olarak kutlanması gerektiği, dinî bayramların yanı sıra 1 Mayıs, 31 Aralık ve 1 Ocak günlerinin de medenî milletlerde olduğu gibi tatil olarak kabul edilmesi kararlaştırılmıştır.

26 Mart 1931 tarihinde çıkarılan bir kanunla da arşın, endaze, okka, çeki gibi bölgelere göre farklılık arz eden birimler kaldırılarak Avrupa’dan alınan metre ve kilo gibi uzunluk ve ağırlık ölçüleri kabul edilmiştir. Yeni Türk devletinin iktisadi açıdan Batılı devletlerle bütünleşmesi bakımından önemli bir gelişmedir.

D. Soyadı Kanunu’nun Kabulü ve Eski Unvanların Kaldırılması

Atatürk İnkılâplarından birisi de Türklerin soyadı taşımaya başlamalarını öngörenidir. 2 Temmuz 1934 günü Resmî Gazete’de yayınlanan 2525 sayılı Soyadı Kanunu’nun birinci maddesine göre: “Her Türk öz adından başka soyadını da taşımaya mecburdur”. İkinci maddeye göre de “Söyleyişte, yazışta, imzada öz ad önde, soyadı sonda kullanılır”.

Soyadı Kanunu’nun TBMM tarafından 21 Haziran 1934’de kabulünü müteakip o zamana kadar Türklerde kullanılması âdet ve alışkanlık haline gelmiş bazı lâkap ve unvanların kanun karşısında ve resmî belgelerde kullanılamayacağına dâir 2590 sayılı kanun da Resmî Gazete’nin 29 Kasım 1934 günlü sayısında yayınlanmıştır. Bu kanunun birinci maddesine göre: “Ağa, Hacı, Hoca, Molla, Efendi, Bey, Beyefendi, Paşa, Hanım, Hanımefendi ve Hazretleri gibi lâkap ve unvanlar kaldırılmıştır. Erkek ve kadın vatandaşlar kanun karşısında ve resmî belgelerde yalnız adlarıyla anılırlar”. Soyadı kanunu ile vatandaşların birbirinden ayırt edilmelerini sağlamanın ötesinde farklı kimliklere sahip olan halkın millî bilince sahip olmasını temin etmek amaçlanmıştır.

E. Kadın Hakları ve Atatürk

Millî Mücadelenin kazanılması topyekün Türk milletinin eseridir. Türk kadını savaş döneminde, erkeğinin yanında görev almış, sırtında çocuğu ile cepheye koşmuş, dolayısıyla toplumdaki haklı yerini bir defa daha ispat etmiştir. Atatürk bir konuşmasında “Dünyada hiçbir milletin kadını, ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar gayret gösterdim diyemez” diyerek Türk kadınının tarihte üstlendiği rolü belirtmiştir. Buna benzer sözleriyle Atatürk, kamuoyunun bu konuda ilgisini çekmiş ve hazırlıklara başlamıştı.

Kadın iki önemli konuda yerini almış ve çağdaşlaşmaya yönelmiştir. Bunlardan birincisi öğrenim durumu ikincisi ise hukuki durumdur. Atatürk inkılâplarının öncelik verdiği konu, kuşkusuz ki millî eğitimidir. Ancak Atatürk, millî eğitim derken kız-erkek Türk çocuğunu birbirinden ayırmayı hiç düşünmez. Daha 1 Mart 1922’de Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılış konuşması sırasında kadınların eğitimi konusuna değinmiş ve “kadınlarımızın aynı öğretim derecelerinden geçerek yetiştirilmelerine önem verilmesi” gerektiğinden bahsetmiştir. Atatürk sadece Türkiye Büyük millet Meclisi’nde yaptığı konuşmalarında değil, aynı zamanda bütün yurt gezilerinde de kadınların eğitimi konusunu ele almıştır. Böylece fikri hazırlığını tamamladıktan hemen sonra Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yasalaştırma dönemine başlamıştır. Bu yasalardan en önemlisi 3 Mart 1924’te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu (öğrenimi birleştirme yasası)’dır. Yasa, kız ve erkek çocuklarının bir arada ve çağdaş bir biçimde eğitimine imkân sağlamıştır. Diğer taraftan Türk kızlarına öğretim eşitliği sağlanabilmesi için 20 Nisan 1924’te Teşkilat-ı Esâsiye Kanunu’nun 87. maddesi değiştirilerek “İlköğretim zorunluluğu” getirilmiştir.

Cumhuriyetle birlikte 1922-1923’te Türk kızları askeri okullar dışında bütün öğretim kollarında okumaya hak kazanmıştır. Günümüzde her meslekte öğrenim görme hakkını elde etmişlerdir. Bu suretle çağdaş düzeyde dünya milletleri arasında Türk kadını, öğrenim durumunda ve meslek edinmede her türlü hakka sahip bulunuyor.

Çağdaşlaşmada hukuk konusundaki büyük değişikliğin iki esas bölümde ele alınması gerekir: Medenî Kanun ve Siyasî Haklar. Kadınlarımızın toplumdaki bu önemli yerine karşılık medenî ve siyasî haklarında bir takım eksiklikler vardı. Bu konu üzerinde en fazla duran Mustafa

Kemal Paşa olmuştur. 1926 yılından itibaren kadınlarımız kademeli olarak medenî, siyasî ve sosyal haklarına kavuşmuştur. İlk olarak 17 Şubat 1926'da "Medenî Kanunun" kabulü ile Türk kadını medenî haklarına kavuşmuştur. 3 Nisan 1930'da çıkarılan "Belediye Kanunu" ise kadınlara belediye seçimlerinde oy verme ve seçme hakkını getirmiştir. Nihayet 5 Aralık 1934'de yapılan anayasa değişikliği ile Türk kadını milletvekili seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir.

Bunun üzerine kadınlar milletvekili seçimlerine katılabilmek için başvuruda bulunmaya başlamışlar ve Ankara ve İstanbul'da bu durumu sevinç gösterileriyle kutlamışlardır. Türk kadınının seçme ve seçilme hakkını aldığı sırada ABD, Avustralya, Yeni Zelanda, İngiltere, İsveç, Norveç, Finlandiya, İrlanda, Polonya, Çekoslovakya gibi ülkelerde kadınlar bu haklara ulaşmışken Fransa, İsviçre, Yugoslavya ve Bulgaristan'da henüz bu haklardan söz edilmemektedir. 1935 yılında yapılan seçimlerle Meclis'e 18 kadın milletvekili girmiştir. O tarihten 18 yıl önce seçme ve seçilme hakkını kazanan İngiliz kadınlarından ilk seçimlerde yalnız 1 kadının Meclis'e girdiği düşünüldüğünde, bu sayı daha anlamlı hale gelmektedir.

Görüldüğü gibi, Cumhuriyetin kurulması ve Atatürk İnkılâpları ile birlikte Türk kadını, tarihte hiçbir millete nasip olmayan bir biçimde hemen hemen tüm yasal haklarına kavuşmuştur. Pek çok milletin asırlarca direnmesinden sonra kazandıkları bu hakların Türk kadınına 10 yıl gibi bir zamanda verilmesi, sadece Türk kadınına değil, kadın nesline karşı gösterilen en gerçekçi tutum olmuştur.